Rozvoj podnikateľskej etiky v slovenskom podnikateľskom prostredí

Informácia o výsledkoch projektu APVV-16-0091
Fakulta managementu UK v Bratislave
2017 – 2021

Cieľ projektu

Zistiť reálny stav rozvoja podnikateľskej etiky v slovenskom podnikateľskom prostredí:

(1) na základe poznania konkrétnych neetických praktík a miery ich výskytu v podnikateľskej praxi

&

(2) na základe poznania aplikácie konkrétnych etických mechanizmov v konkrétnych organizáciách

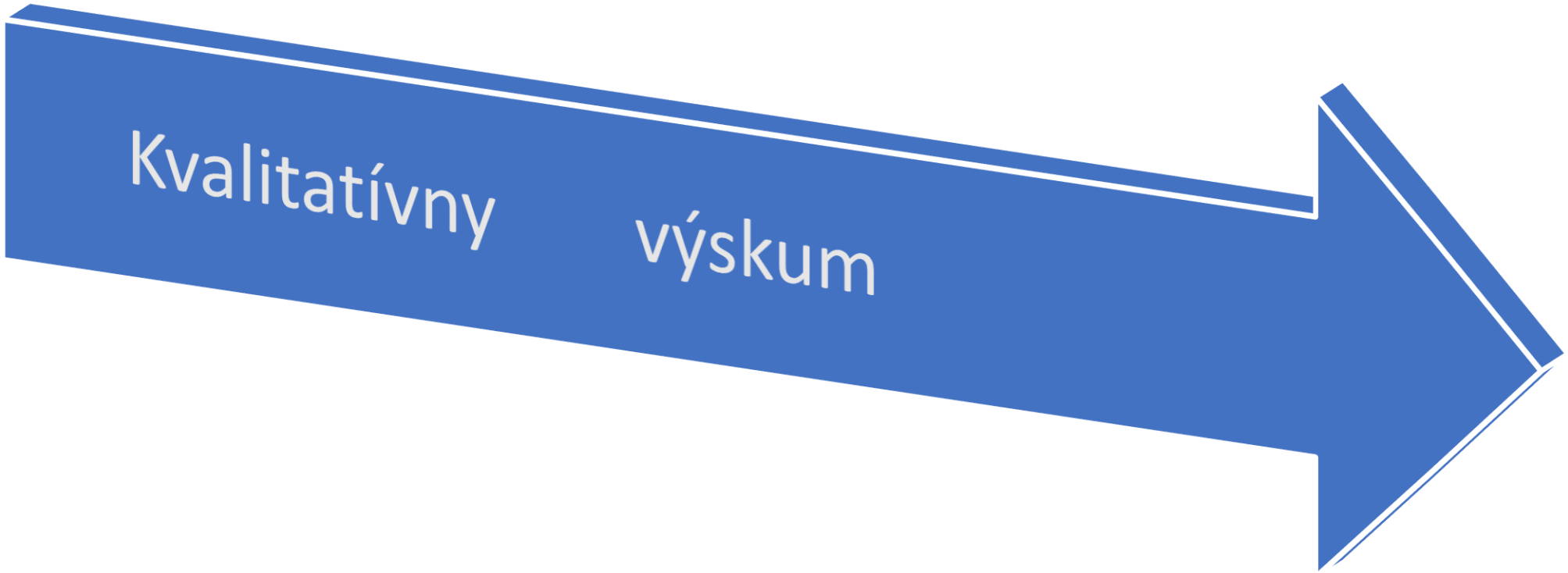
Motív skúmania

Zrealizovať na Slovensku prvý reprezentatívny empirický výskum zameraný na etiku v podnikaní

- Rešpektovanie etických princípov v ekonomike a podnikaní je nevyhnutnou podmienkou demokratickej a spravodlivej spoločnosti. Výskum podnikateľskej etiky v SR doposiaľ nedisponoval objektívnymi dátami o rozvoji podnikateľskej etiky.

Preskúmať stav podnikateľskej etiky z vnútra podnikateľského prostredia, kde podnikateľ vystupuje ako jeho tvorca

- Sebareflexia etického správania podnikateľských subjektov.
- 567 793 podnikateľských subjektov (2017/2018) má ekonomický, environmentálny, sociálny a kultúrny vplyv na spoločnosť.

Kvalitatívny výskum

Kvalitatívny výskum

Realizácia:

september 2017 – jún 2018

Pološtruktúrované rozhovory s vedúcimi predstaviteľmi MVO

Workshop s predstaviteľmi profesijných, zamestnávateľských a neziskových asociácií a združení v SR

Workshop s predstaviteľmi veľkých organizácií

Workshop s predstaviteľmi organizácií ocenených v rámci súťaže Via Bona

Workshop s predstaviteľmi malých organizácií

Hlavné výskumné otázky

1. Aké neetické praktiky sa reálne vyskytujú v našom podnikateľskom prostredí?

2. Aké sú príčiny neetických praktík z pohľadu podnikateľských subjektov?

3. Aké sú osvedčené mechanizmy aplikovania etiky organizáciách?

Súhrn skúmaných 26 neetických praktík zo strany podnikateľských subjektov

Vo vzťahu k obchodným partnerom

- Neplatičstvo
- Nedodržiavanie zmlúv
- Korupcia zamestnancov obchodného partnera
- Zneužívanie postavenia veľkých podnikov voči malým
- Rodinkárstvo v podnikateľskom prostredí
- Vedomé uvádzanie firmy do bankrotu

Vo vzťahu k zákazníkom

- Predaj nekvalitných výrobkov alebo služieb
- Vyhýbanie sa zodpovednosti za reklamácie a vady
- Klamlivá reklama

Vo vzťahu ku konkurencii

- Zneužívanie silného postavenia na trhu, kartelové dohody
- Nekalé praktiky pri verejnom obstarávaní (získavanie výhod, zámerná sabotáž al. narušenie elektronického obstarávania)
- Zneužívanie patentov
- Poškodzovanie mena konkurentov

Vo vzťahu k zamestnancom

- Diskriminácia zamestnancov
- Nezákonné praktiky vo vyplácaní miezd
- Neplnenie si odvodových povinností za zamestnanca
- Nerešpektovanie súkromia zamestnancov na pracovisku (napr. sledovanie kamerami)
- Zlé zaobchádzanie so zamestnancami (neslušné, nespravodlivé, povýšenecké)
- Zlé pracovné podmienky
- Prenasledovanie whistleblowerov

Vo vzťahu k štátu a spoločnosti ako celku

- Nerešpektovanie platných zákonov
- Neplatenie daní, daňové podvody
- Korumpovanie štátnych úradníkov
- Zneužívanie kontaktov na politikov a úradníkov vo vlastnom ekonomickom záujme
- Nekalé praktiky pri verejnom obstarávaní a získavaní verejných zdrojov, eurofondov
- Poškodzovanie životného prostredia

Hlavné vnímané príčiny neetického konania podnikateľov: Najskôr Teba, potom seba.

Makroúroveň / štát:

1.1 Negatívna celospoločenská klíma.

1.2 Fungovanie štátu a správanie sa jeho predstaviteľov.

1.3 Neodborné a nespravodlivé pravidlá podnikania.

1.4 Nízka vymožiteľnosť práva.

Mezoúroveň / podnikateľské subjekty:

2.1 Vnútorné prostredie podnikov a medziľudské vzťahy v podnikoch (formalistické chápanie etiky, rodinkárstvo, obsadzovanie miest eticky nezrelými manažérmi, neochota spolupracovať s externými odborníkmi v oblasti etiky).

2.2 Jednostranné preferovanie ekon. záujmu podnikateľa (absolutizácia zisku a jeho dosahovanie aj za cenu porušenia etiky, neochota spolupracovať s inými podnikmi, slabý networking.) **Ignorovanie dopadov svojho konania na iných**.

Mikroúroveň / jednotlivec:

3.1 Charakter a osobnostné vlastnosti (individualizmus, neúcta k človeku, chýbajúca integrita, absencia pokory, etická nezrelosť, absencia sebareflexie).

3.2 Uprednostňovanie individuálneho profitu – chamtivosť, nezáujem o zodpovedné podnikanie, prostredníctvom podnikania získať moc.

Okruh etických mechanizmov známych v slovenskom podnikateľskom prostredí

- Etický kódex
- Interné alebo externé linky na nahlasovanie neetických a nezákonných praktík
- Etická komisia
- Špecializovaná pozícia pre oblasť etiky
- Etické vzdelávanie
- Kontrola a audit etického správania zamestnancov
- Program ochrany oznamovateľov (whistleblowerow)
- Program dodržiavania zákonov (Compliance program)
- Jasné postupy riešenia a objasňovania neetického správania
- Overovanie spoľahlivosti obchodných partnerov

Kvantitatívny výskum

Kvantitatívny výskum

Realizácia:
január – jún 2019

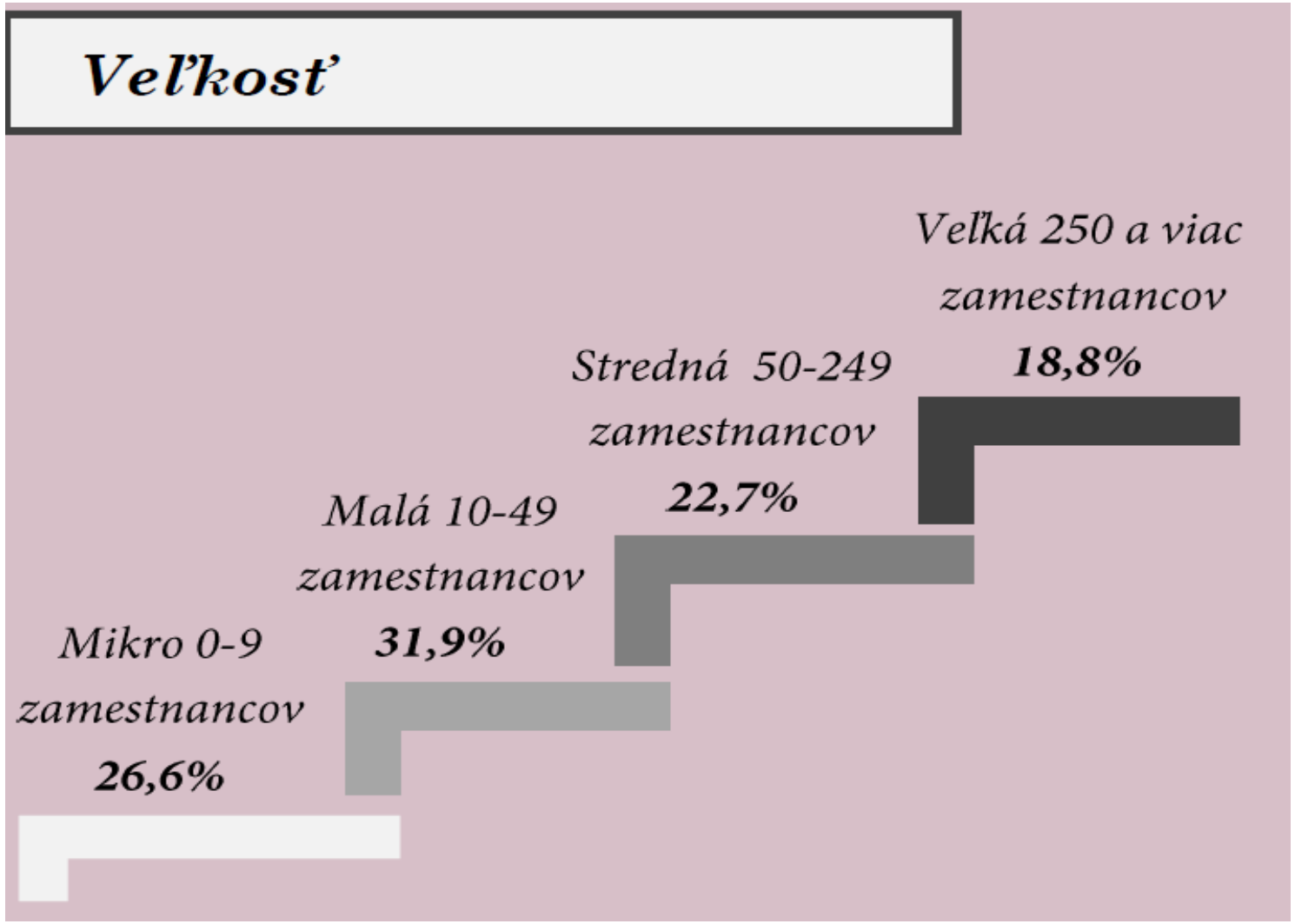
Počet respondentov: 1295

Reprezentatívna vzorka pomocou metódy stratifikovaného náhodného výberu z populácie firiem SR

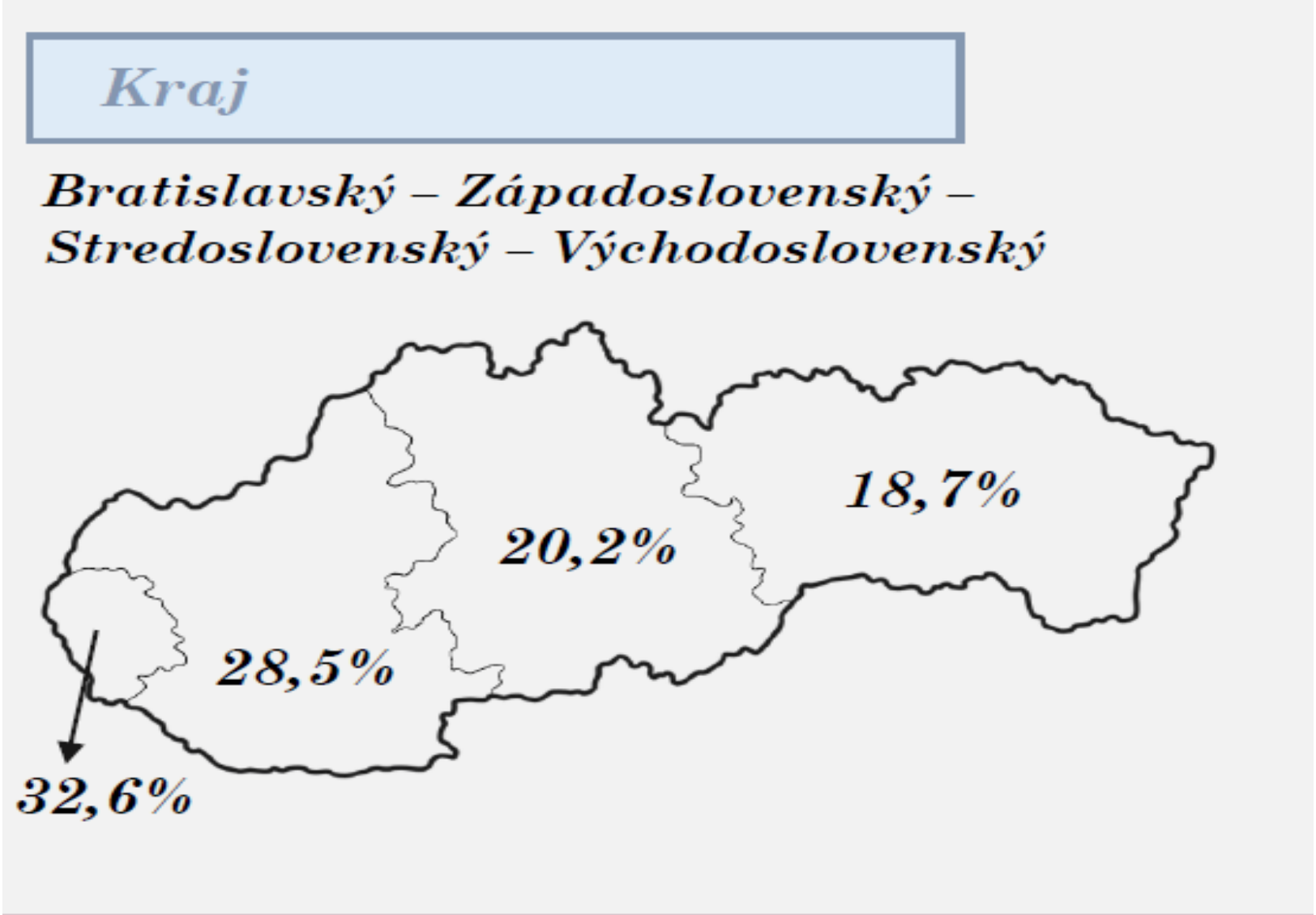
Veľkosť firmy

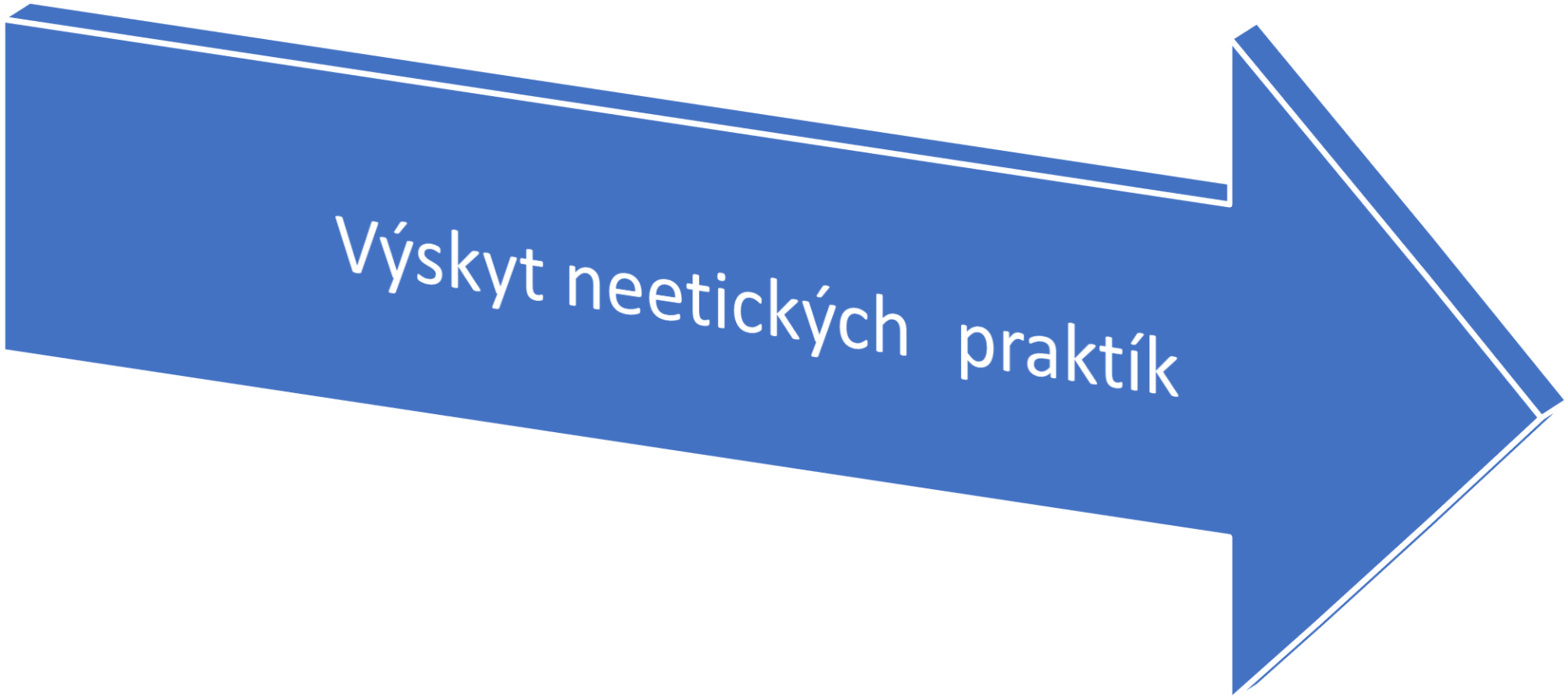
Región SR podľa klasifikácie NUTS2

Štruktúra respondentov podľa veľkosti podniku

Štruktúra respondentov podľa krajov

Výskyt neetických praktík

Poradie neetických praktík 1. – 13.

5-stupňová škála

1	Nie
2	Skôr nie
3	Neviem
4	Skôr áno
5	Áno

1.	Neplatičstvo	3,95
2.	Zneužívanie postavenia veľkých podnikov voči malým	3,79
3.	Nedodržiavanie zmlúv	3,70
4.	Zneužívanie silného postavenia na trhu, kartelové dohody	3,59
5.	Rodinkárstvo v podnikateľskom prostredí	3,58
6.	Nekalé praktiky pri verejnom obstarávaní	3,52
7.	Klamlivá reklama, zavádzanie	3,43
8.	Vyhýbanie sa zodpovednosti za reklamácie a chyby	3,34
9.	Predaj nekvalitných výrobkov alebo služieb	3,25
10./11.	Nekalé praktiky pri získavaní verejných zákaziek, verejných zdrojov, eurofondov & Zneužívanie kontaktov na politikov a úradníkov vo vlastnom ekonomickom záujme	3,13
12.	Poškodzovanie mena konkurentov	3,12
13.	Korupčné správanie obchodného partnera	3,11

Poradie neetických praktík 14. – 26.

5-stupňová škála

1	Nie
2	Skôr nie
3	Neviem
4	Skôr áno
5	Áno

14./15.	**Vedomé uvádzanie firmy do bankrotu & Zneužívanie patentov, krádež nápadov /značky**	**2,95**
16	**Poškodzovanie životného prostredia**	**2,91**
17.	**Korumpovanie štátnych úradníkov vo vlastnom ekonomickom záujme**	**2,90**
18.	**Nerešpektovanie platných zákonov**	**2,86**
19.	**Neplatenie daní, daňové podvody – nevydávanie dokladov, špekulácie s vratkami DPH a i.**	**2,78**
20.	**Nezákonné praktiky vo vyplácaní miezd – odkladanie vyplácania miezd, vyplácanie na ruku a i.**	**2,76**
21.	**Neetické správanie k zamestnancom**	**2,75**
22.	**Diskriminácia zamestnancov na akomkoľvek základe**	**2,64**
23.	**Zlé pracovné podmienky**	**2,56**
24.	**Nerešpektovanie súkromia zamestnancov**	**2,55**
25.	**Neplnenie si odvodových povinností za zamestnanca**	**2,48**
26.	**Prenasledovanie oznamovateľov protispoločenského konania (whistleblowerov)**	**2,43**

NEDÔVERA V PODNIKATEĽSKOM PROSTREDÍ

Vedúca pätica neetických praktík (*áno & skôr áno*)

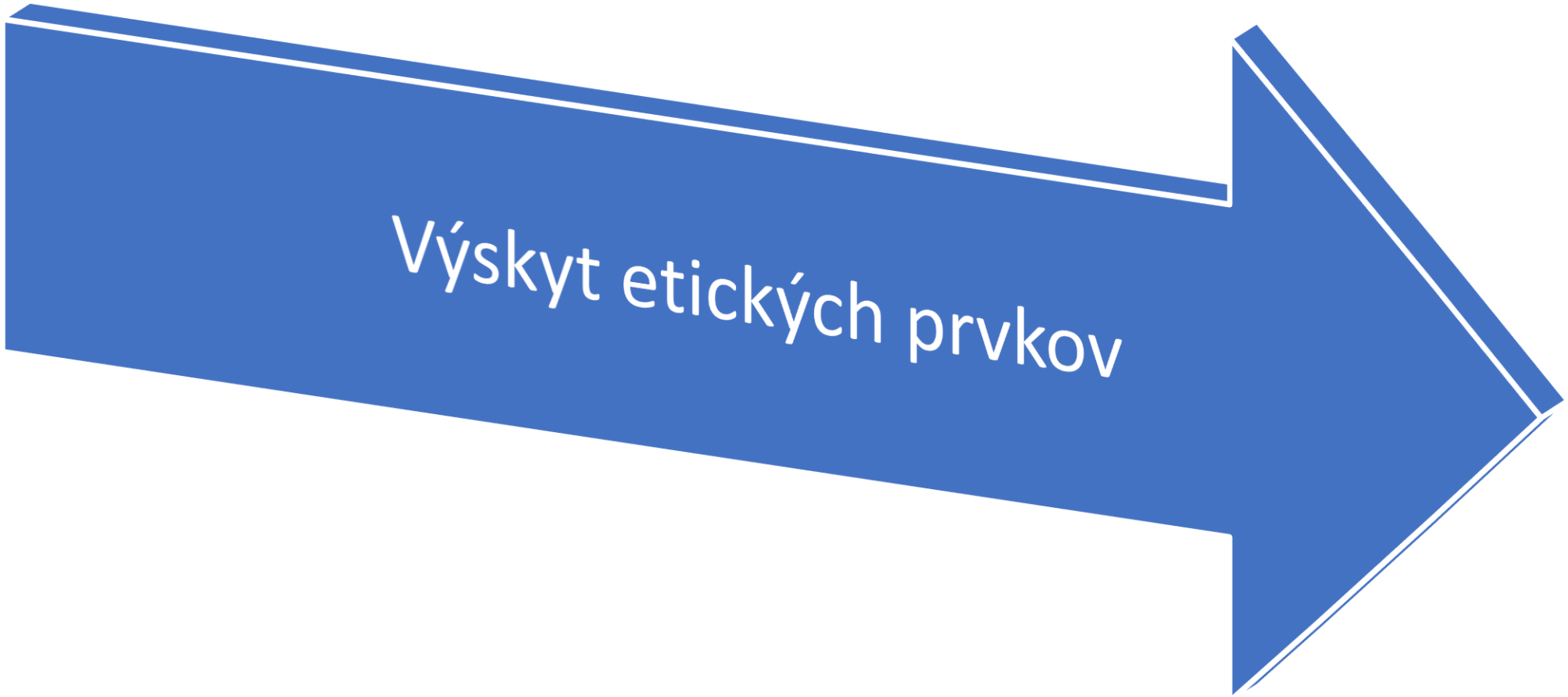
1. Neplatičstvo
72 %

2. Zneužívanie postavenia veľkých podnikov voči malým
69 %

3. Nedržiavanie zmlúv
65 %

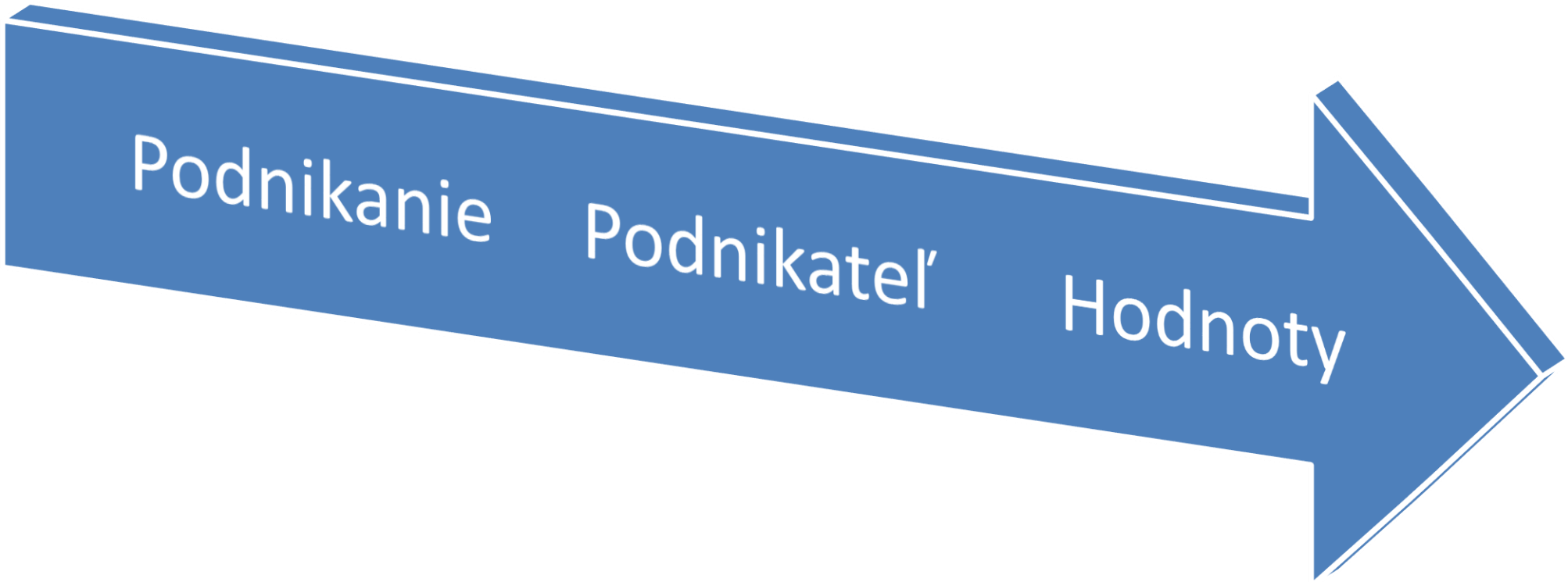
4. Zneužívanie silného postavenia na trhu, kartelové dohody
52 %

5. Rodinkárstvo
50 %

Výskyt etických prvkov

Výskyt etických prvkov v organizáciách (*áno*)

35 %	• Overovanie spoľahlivosti obchodných partnerov	**1.**	**35 %**
33 %	• Etický kódex	**2.**	**33%**
25 %	• Jasné postupy riešenia a objasňovania neetického správania	**3.**	**25 %**
24 %	• Interné alebo externé linky na nahlasovanie neetických a nezákonných praktík	**4.**	**24 %**
23 %	• Program dodržiavania zákonov (Compliance program)	**5.**	**23 %**
17 %	• Program ochrany oznamovateľov	**6.**	**17 %**
13 %	• Etické vzdelávanie	**7.**	**13 %**
11 %	• Kontrola a audit etického správania zamestnancov	**8.**	**11 %**
9 %	• Etická komisia	**9.**	**9 %**
6 %	• Špecializovaná pracovná pozícia pre oblasť etiky	**10.**	**6 %**

Podnikanie
Podnikateľ
Hodnoty

Hodnoty podnikateľov (*áno & skôr áno*)

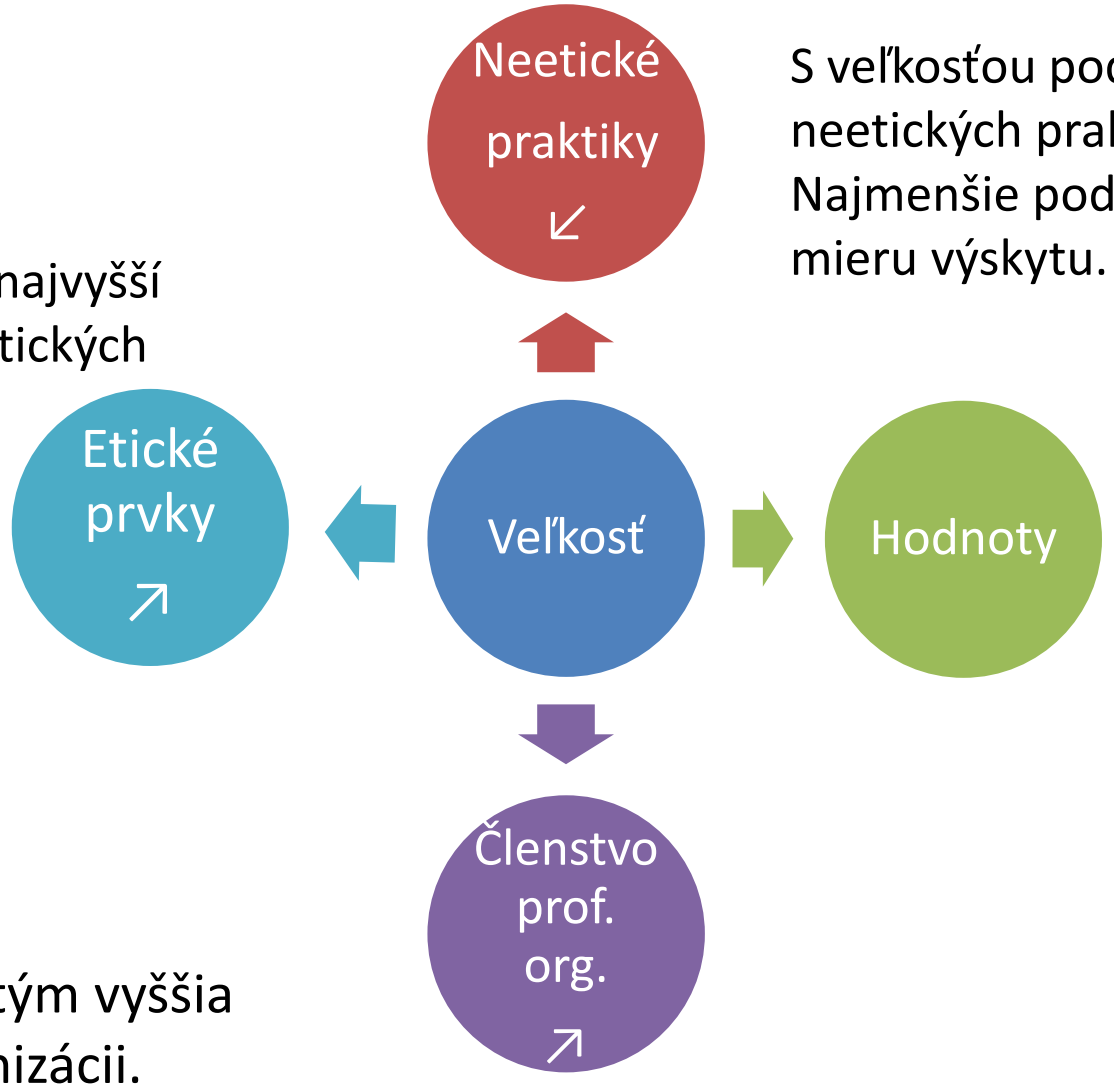
98 %	• 1. Zisk
93 %	• 2. Vlastná obživa
89 %	• 3. Sebarealizácia
88 %	• 4. Dobré meno podnikateľa
66 %	• 5. Technický pokrok a inovácie
55 %	• 6. Služba pre iných
50 %	• 7. Ochrana život. prostredia
48 %	• 8. Rozvoj regiónu
43 %	• 9. Spoločenské dobro
40 %	• 10. Rozvoj zamestnanosti

Niektoré významné závislosti

Faktory ovplyvňujúce rozvoj podnikateľskej etiky

Veľkosť podniku – faktor ovplyvňujúci etický rozvoj podniku

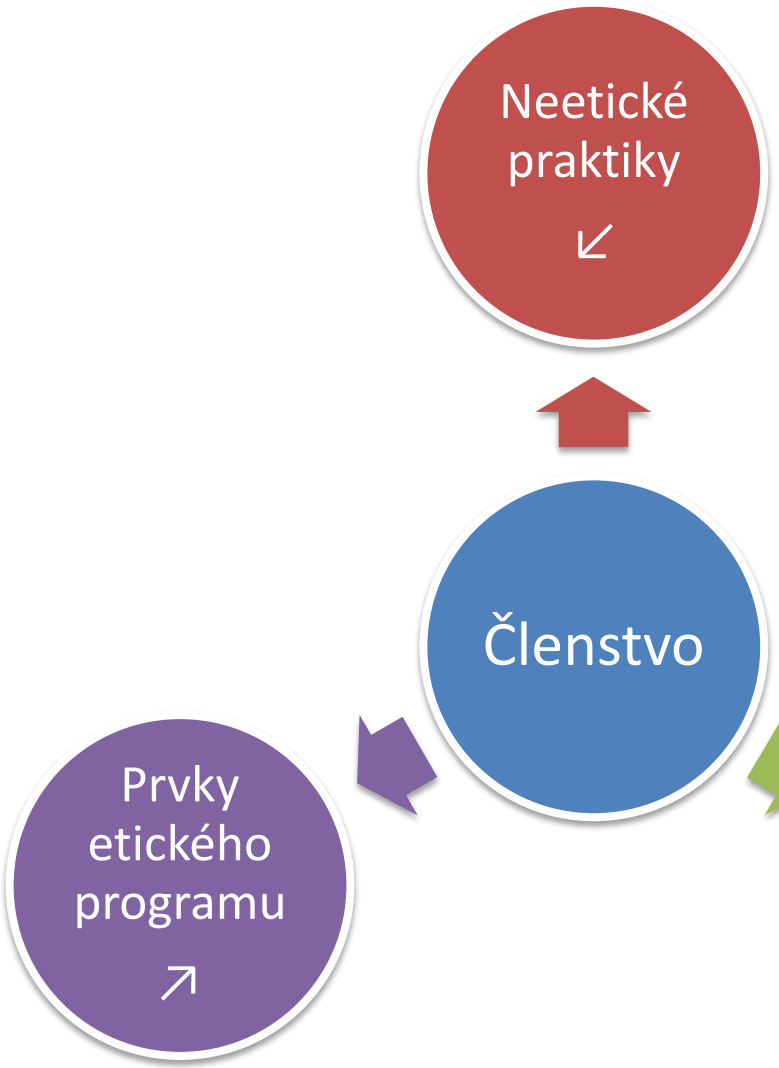
S veľkosťou podniku klesá vplyv neetických praktík na činnosť podniku. Najmenšie podniky dosahujú najvyššiu mieru výskytu.

Veľké podniky majú najvyšší výskyt všetkých 10 etických prvkov.

Veľké a stredné podniky pripisujú menšiu hodnotu spoločenským hodnotám ako menšie podniky.

Čím väčšia organizácia, tým vyššia účasť v profesijnej organizácii.

Členstvo v profesijnom, zamestnávateľskom či podnikateľskom združení alebo zväze

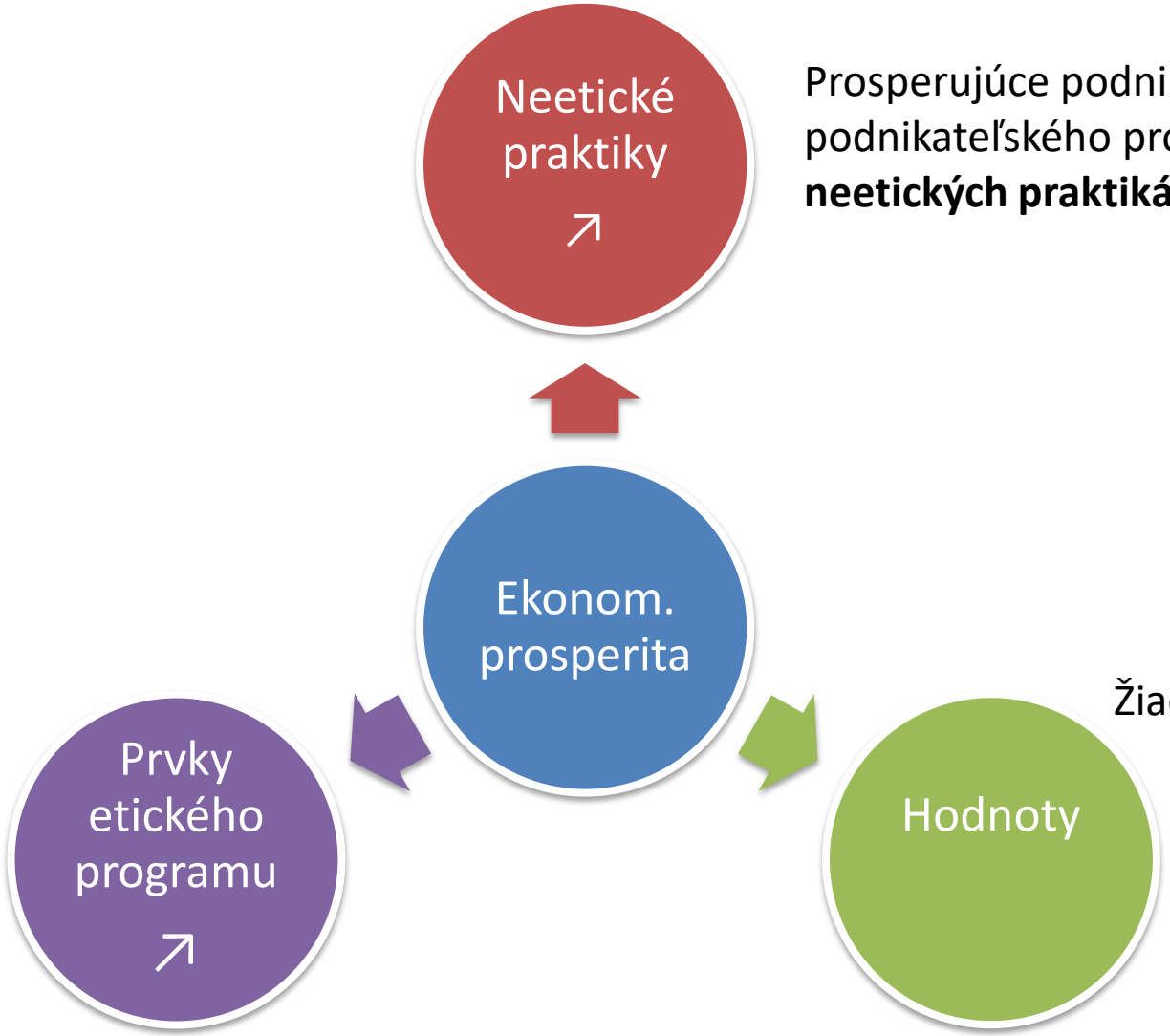

Členské organizácie hodnotia kvalitu podnikateľského prostredia výrazne lepšie. Nečlenské organizácie sú viac zasiahnuté neetickými praktikami.

U členských organizácií je vyšší výskyt **všetkých 10 prvkov.**

Nečlenské organizácie pripisujú **3 spoločenským hodnotám (služba pre iných, ochrana ŽP, rozvoj zamestnanosti) a v 1 ind. hodnote dobré meno** väčší význam než členské.

Ekonomická prosperita – faktor pozitívne ovplyvňujúci etický rozvoj

Prosperujúce podniky hodnotia kvalitu podnikateľského prostredia **lepšie v 21 neetických praktikách.**

V prosperujúcich organizáciách je výrazne vyšší výskyt 6 etických prvkov – **EK, linky, et. komisia, pracovná pozícia, compliance program, ochrana whistleblowerov.**

Žiadne signifikantné rozdiely.

Hlavné aplikačné výstupy

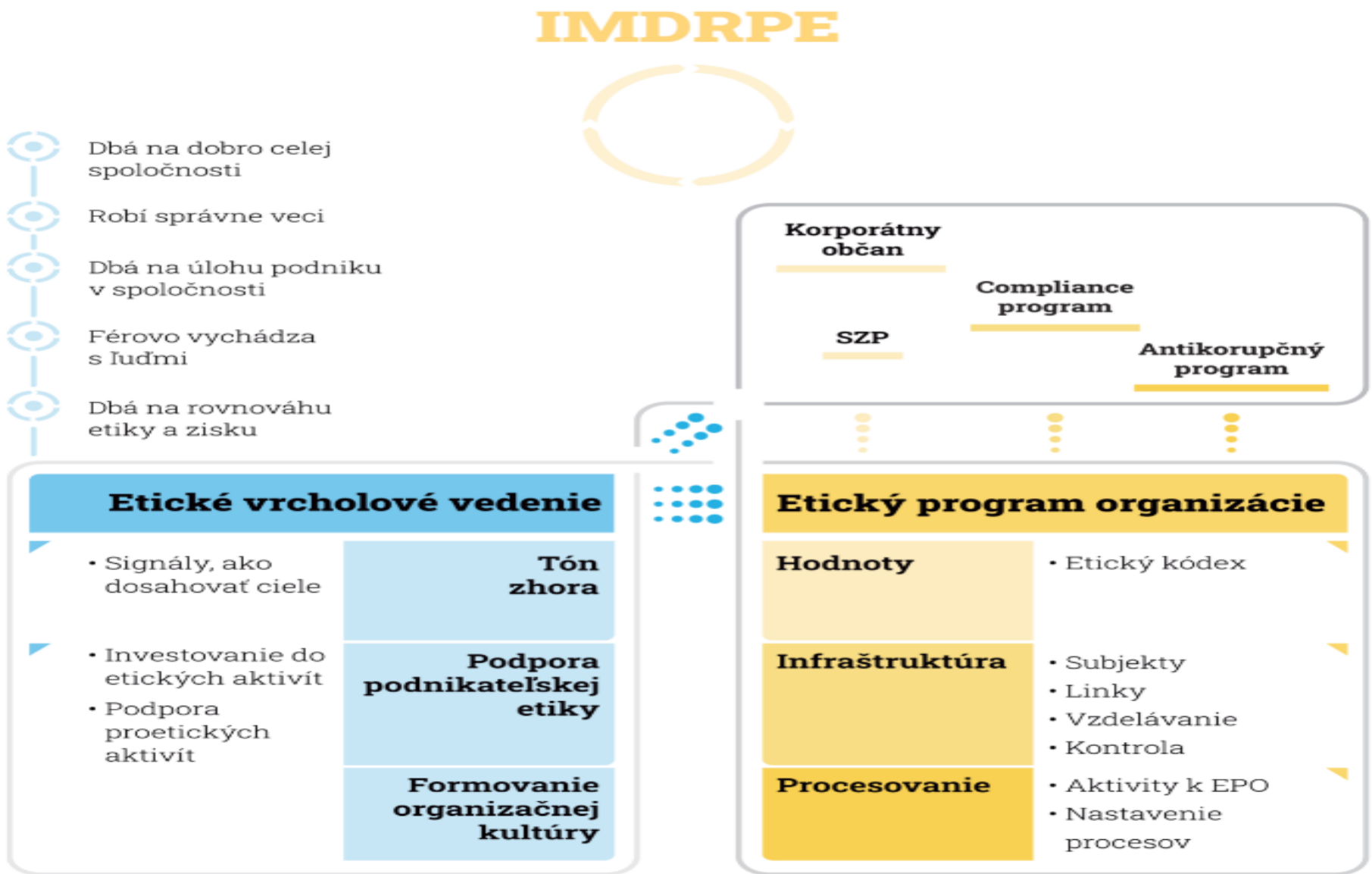
1. hlavný aplikačný výstup projektu

Integrovaný model dlhodobého rozvoja podnikateľskej etiky v slovenskom podnikateľskom prostredí

Odborná monografia – príručka

- IMDRPE

Integrovaný model dlhodobého rozvoja podnikateľskej etiky

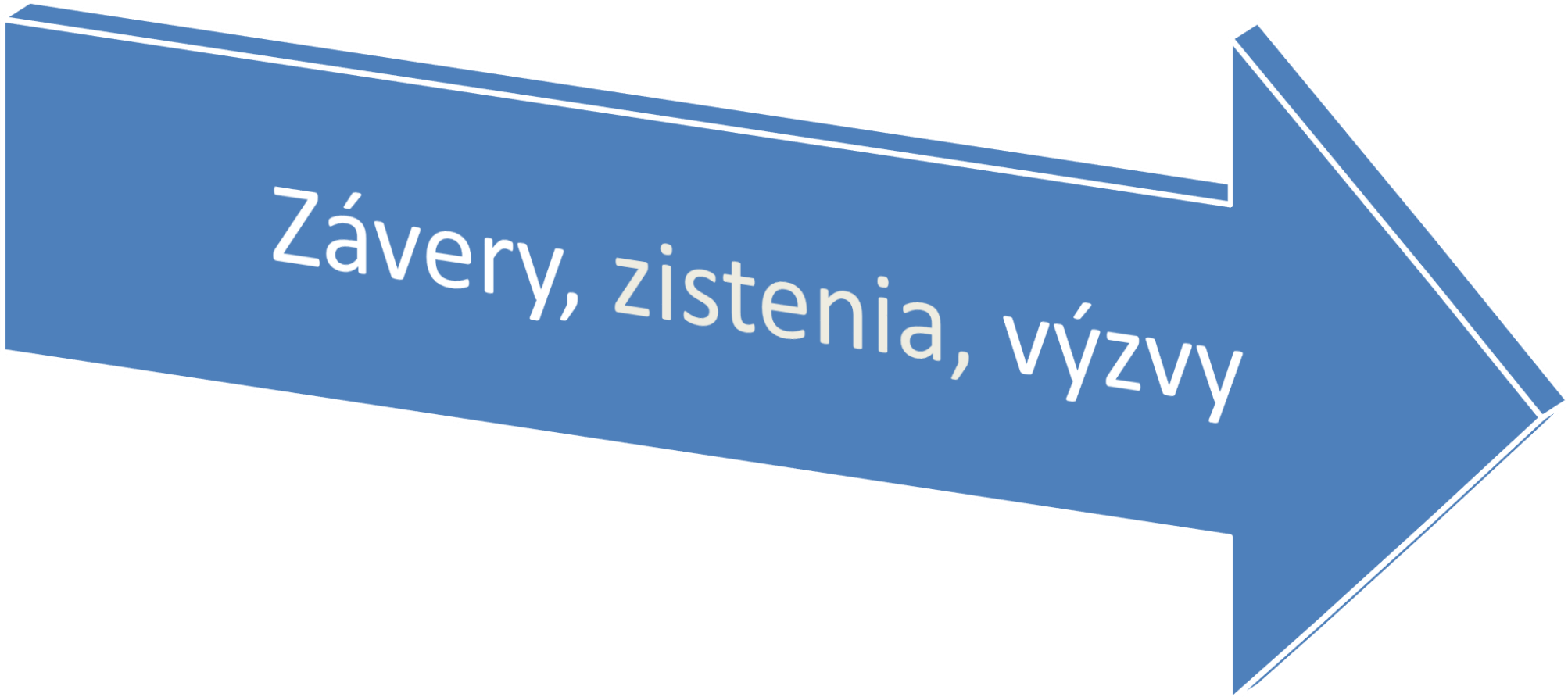

2. hlavný aplikačný výstup projektu

CEPE

Vytvorenie Centra pre podnikateľskú etiku na Fakulte managementu UK v Bratislave

Vzdelávanie	Poradenstvo
• Riešenie eticko-ekonomických dilem • Manažérska etika ako profesijná etika • Vytvorenie etického programu organizácie • Vytvorenie etického kódexu • Nastavenie etických procesov personálneho manažmentu • Hodnotovo orientované vedenie ľudí	• Tvorba a implementácia rôznych prvkov etického programu, napr. etického kódexu, vzdelávania, liniek, auditu a i. • Analýzy oblastí manažmentu etiky podľa potrieb podniku • Poradenstvo pri riešení aktuálnych etických problémov v organizáciách

Závery, zistenia, výzvy

Hlavné závery výskumu

- V slovenskom podnikateľskom prostredí vládne nedôvera.
- Podnikateľská etika v slovenskom podnikateľskom prostredí z pohľadu výskytu etických prvkov je na strednej a nižšej úrovni.
- V slovenskom podnikateľskom prostredí sa preferujú viac individuálne hodnoty než spoločenské.
- Nízka účasť mikro, malých a stredných podnikov v profesijných asociáciách a združeniach.
- Malá ochota k networkingu.
- Antagonistické vnímanie pôsobenia štátu v tvorbe podnikateľského prostredia predovšetkým zo strany mikro a malých podnikov.

Hlavné výzvy pre rozvoj podnikateľskej etiky na Slovensku

- Urgentná pomoc mikro a malým podnikom v aplikácii etiky zo strany veľkých podnikov a profesijných organizácií.
- Kampaň na podporu vstupu jednotlivých podnikateľských subjektov do profesijných asociácií.
- Zavedenie etického vzdelávania do všetkých typov organizácií.
- Vznik širokej platformy na podporu dodržiavania etických pravidiel vrátane zodpovednosti: akademické, podnikateľské, zamestnávateľské, profesijné a štátne inštitúcie.
- Vznik slovenskej asociácie manažérov.
- Zvýšiť sebareflexiu podnikateľských subjektov z hľadiska dopadu ich konania na kultúru a stav spoločnosti.

Zloženie riešiteľského tímu

- **Spodný rad zľava**: Mgr. Alexandra Skalská, PhD., prof. Ing. Ľubica Bajzíková, CSc., prof. PhDr. Anna Remišová, CSc. – vedúca riešiteľského tímu, doc. Ing. Iveta Stankovičová, PhD. **Vrchný rad zľava:** Mária Mrázová – administratíva, doc. PhDr. Paulína Stachová, PhD., prof. Mgr. Anna Lašáková, PhD. a Ing. Ivan Skaloš.

Linky na výsledky výskumu

Vedecká monografia (2021):

Rozvoj podnikateľskej etiky v slovenskom podnikateľskom prostredí

- http://stella.uniba.sk/texty/FM_ARako_rozvoj_podnikatelskej_etiky.pdf

Odborná príručka (2021):

Integrovaný model dlhodobého rozvoja podnikateľskej etiky v slovenskom podnikateľskom prostredí

- http://stella.uniba.sk/texty/FM_AR_IntModelDR_podnikatelsk_etika.pdf
- Záujemci o printovú podobu napíšte na email na anna.remisova@uniba.sk a uveďte poštovú adresu, na ktorú Vám knihu zašleme.

Konkrétne výsledky kvantitatívneho výskumu, vrátane infografiky

- https://www.fm.uniba.sk/veda-a-vyskum/vedecke-projekty-granty-a-spolupraca/narodne-projekty/apvv-16-0091/